

Deze rubriek gaat over timmeren, schilderen
en restaureren aan de Groninger molens

MOLENONDERHOUD

Lichten kap molen De David Warffum

Op 19 oktober 2018 werd de kap van molen De David gelicht.

Tekst: Ids van der Honing

Foto: Stijn van Genuchten

Het lichten van de kap van een grote meerkante molen is altijd een groot spektakel. Het komt relatief weinig voor, grofweg alleen bij groot onderhoud.

Bij molen De David wordt elk halfjaar de kap gelicht en eigenlijk alleen voor smeermwerkzaamheden. De David is een kleine molen met een gevlucht van vijf meter, die na restauratie in 2013 is geplaatst op het terrein van Openluchtmuseum Het Hoogeland in Warffum. De molen werd in 1890 gebouwd met het doel zelfzwichting uit te proberen. Dit wieksysteem bleek een succes en werd vervolgens op veel molens toegepast. In 1894 werd het molentje ingericht als zaagmolen. Het achtkant is geplaatst op een vierkante houten onderbouw die een lintzaag bevat.

Door het kleine formaat van de molen is alle smeermwerk in de kap problematisch. Van binnenuit kunnen de kammen van bovenwiel en bonkelaar niet gewassen worden. Ook kruiwerk, hals- en penlager en tap van de koningsspil zijn niet van binnenuit bereikbaar. Hals- en penlager en de taplager hebben alle een koperen leiding voor toevoer van reuzel. Met een vetspuit wordt de reuzel ingeperst via spuitnippels in de buitenzijde van het boventafelement. Ook de kruiring is van buitenaf te smeren. De reuzel is bij kou moeilijke verwerkbaar in de dunne leidingen; het effect van smering is mogelijk beperkt. Het wassen van de kammen in de kap is van binnenuit totaal onmogelijk evenals controle van de vang.

Gelukkig is bij de bouw van de molen rekening gehouden met smeren en controleren in de kap. De kap ligt in feite los op spantring en de roosterhouten. Slechts met een paar houtschroeven is de kap verbonden

met de rest van de molen. Op de vorstplank is een schroefoog bevestigd waaraan de kap kan worden opgehesen. Het hijsen gaat als volgt. Krui- en bezetketting houden de staart op zijn plaats, aan het ene eind van de binnenroede wordt met een lijmtang een hoekijzer met katrol bevestigd en nadat het wiekenkruis met de hand een halve slag gedraaid is, wordt op het andere eind van dezelfde roede een handlier bevestigd. Aan een stevig koord wordt de kap gelicht en na een kwartslag draaien van het gevluht weer neergelaten op de stelling. Bovenas, bovenwiel met vang, hals- en penlager en kruiwerk zijn nu zichtbaar. Controle van de gehele bovenste overbrenging en vooral smering van de kammen is nu mogelijk. Terugzetten van de kap gaat in omgekeerde volgorde waarbij voorzichtigheid is geboden om de kap goed over de regenschijf en de loodkragen te plaatsen.

Het gewicht van de kap is circa veertig kilogram en met hulp van de handlier goed te hanteren.

Drie personen kunnen het lichten van de kap, controle, kammen wassen en terugplaatsen in ruim twee uur voltooien. Dat is aanmerkelijk vlotter dan bij een grote molen maar bij Molen De David moet dit wel tweemaal per jaar gebeuren.

Molenstichting Midden- en Oost-Groningen

Van de poldermolen in **de Groote Polder (111) te Slochteren** was al enige tijd bekend dat na plaatsing van de nieuwe gevluhten – twee in een paar jaar tijd – de halssteen was verzakt. De beet van de kammen was daardoor vrij diep, maar we besloten het nog even aan te zien. De grote droogte deze zomer deed het ook geen goed. Omdat hij laag hing is deze zomer ook de vang verstoken. Daarna kon de vang niet zo worden afgesteld dat hij niet meer aanliep. Dus is de molenmaker er bij gehaald. Dunning heeft het keurig hersteld. Het bleek dat de halssteen niet recht stond, verder inderdaad was verzakt en dat hij ook wat naar de weerstijlkant was verschoven. Dat is nu weer in orde en de molen loopt weer als vanouds makkelijk aan en niet meer warm. De molenaar is zeer tevreden. Dat werd nog beter toen begin november de rietdekker ook langs kwam voor een schoonmaakbeurt. Mos en ander ongerief is verwijderd en de molen staat er nu weer netjes bij. In de komende

tijd zal nog een aantal extra veiligheidsmaatregelen worden getroffen. Ook is het de bedoeling de oude elektrische installatie te vervangen. De mijnbouwschade leidde hier ook tot noodzaak tot herstel van de veldmuren. Ook is hier de maalgang hersteld, waarvan het metselwerk slecht was.

Poldermolen De Ruiten (113) te Slochteren heeft een nieuwe binnenroe gekregen. De oude was versleten. Verder zijn er vier nieuwe zeilen van Koning molenzeilen Leeuwarden aangeleverd en voorgehangen. De bovenas is weer enigszins opgetempeld, die was wat verzakt. De trekstangen door de koppen van de voeghouten zijn weer aangespannen. Verder is gedurig klein onderhoud gedaan en ook hier is het tijd voor een elektrische installatie, die er tot nu toe niet in zat.

Korenmolen Entreprise (098A) te Kolham kon een tijdje niet draaien door ingedroogde wiggen. Nu is dat allemaal weer keurig hersteld door Molema, die ook gelijk de lier heeft aangepast, zodat het kruien nu wat vlotter gaat.

De koren- en pelmolen **Noordstar (083) te Noordbroek** is geschilderd en staat er nu weer fris bij.

Ook bij poldermolen **De Noordermolen (082) te Noordbroek** is geschilderd door Reisiger en daar wordt binnenkort een nieuwe lange schoor geplaatst.

Poldermolen Westerse molen (093) te Nieuw-Scheemda wacht op restauratie, de middelen worden inmiddels gezocht.

Ook op korenmolen **Stel's meulen (097) te Harkstede** en op korenmolen **De Windlust Overschild (022)** is geschilderd. In poldermolen **Fraeylemamolen (109) te Slochteren** is het kruirad deels vernieuwd.